

A szívetekre bízom

Polner Zoltán versei

A ma újságíró Polner Zoltán második kötetének 54 versét még azokban az években írta, amikor magyarszakos tanárként a kiszombori általános iskolában dolgozott. Hajnalban kelt, vonatra vagy jó időben motorra ült, s 12 órát tanított naponta, kicsiket és felnőtteket; mire hazaért Szegedre — ahogyan több versében megfogalmazta — felesége és fia már aludt. De ő ekkor még nem feküdt le. Éjfélleg verseket írt, sokszor fáradtan, kimerülve. Nem tehetett mást. Közölni akart valamit, s máskor nem volt ideje a költészet számára.

Versai, amelyek ebben a szigorú, kemény, munkás életformában születtek, a költő mindennapos, hétköznapi élményeit tartalmazzák, az a kétféle világ tárul fel bennük, amelyben a városból falura kijáró fiatal pedagógus élt. Találkozunk a versekben tanuló parasztokkal, akik ugyan nehézkesen ismerkednek az elemi tudnivalókkal, de a világ lényeges dolgairól világos és határozott fogalmaik vannak, megismerjük a tájat, amely nem adja könnyen kincseit az embernek, és megismerjük természetesen elsősorban magát a költőt, aki az egyszerű emberek „sorsának igazához önként szegődik el”, s azzal a szenvedéllyel akar beszélni róluk, mintha ők maguk szólnának.

A kötet verseiben bizonyosfajta *érzékenység* a legfeltűnőbb. A költő rendkívül érzékenyen, sokszor indulatosan figyel és rögzíti az elmaradottságból, a megalkuvásból, a haszonlesésből vagy a tunyaságból keletkező ellenszenvet, torz emberi tulajdonságokat. Különösen a városi embernek ezeket a vonásait szemléli indulatosan, felháborodva, bemutatva kisszerű, ostoba voltukat. Így háborog a költő például *A városban, A hetedik napon* című verseiben a léhaság, a felületesség ellen, keményen, szigorúan, elnézés nélkül. „Olcso nagyképűségről”, „kóklér szökötkutakról”, „nyafka cukrászdákról és kávéházakról”, „álszent körutakról” beszél. Versei azonban szókimondásuk és szigorú puritanizmust képviselő hangjuk ellenére sem városellenesek. A költő nem a „bűnös várost” látja és énekl, hanem a bűnt, a rosszat.

S ebből következően falun sem csak az idült látja. *Ördögűző* címmel egész ciklust írt a babonákról, szokásokról, hiedelmekről, azokról a tradíciókról tehát, amelyeknek jó része akadály a múlt és megszületésük a jobb jövő. Ezekben az eredeti látású versekben beszél a költő a *Rontás*-ról, a *Lucaszéké*-ről, a *Szemverés*-ről és a babonavilág sok más motívumáról, eleméről.

A hang azonban, amellyel erről beszél, mégis *mintha enyhébb és árnyaltabb lenne*, mint amikor a városról szól. Nem elnézőbb, de amíg azokban érzik valami személyes keserűség és elszántság, ezekben a költeményekben erősebb a segíteni akarás, a türelem, mozzanata egyfajta azonosulás, nem az elítélt jelenségekkel természetesen, hanem az emberekkel.

A kötet versei magától értetődően nemcsak erről beszélnek. Legnagyobb szenvedéllyel a fasizmusról, az új háború veszélyéről szól a költő; ez a probléma a kötetben is jelentős helyet kap a kötetben.

Említsük meg végül a hangulatos, őszinte érzelmekkel átfűtött szerelmes verseket, s akkor — nagyjában egészében — helyes képet kapunk Polner Zoltán új kötetének tartalmáról.

Ü. L.

A mikor a hatalmas vész-nem a csöppnyi szív először összehúzódtott, aztán ahogyan az erek még áttetsző hálójában Beethoven nyitányának ritmusában löködték tovább és tovább a vérrögöcskék — a nézőtereken gyakran csatlant fel a taps. *A Nyitány* című kisfilm nemcsak tekintélyes zsűri tetszését nyerte el, de mindenütt, ahol vetítették, idehaza és külföldön egyaránt, az elragadtasság hangján beszéltek róla. Sokan csak ennek a nagyszerű produkciónak a láttán kezdték felfedezni, hogy Magyarországon a népszerű-tudományos filmek gyártásának milyen magas a színvonala.

Tulajdonképpen *most kezdenek csak az egész műfajra igazán odafigyeln*, világ-szerzte, bár az oktatófilmek ugyan olyan régiek, mint maga a filmgyártás. Mikor — mintegy hetven esztendője — *Lumiére* első kamerájával odaállt a pályaúdvári sínek mellé és gyorsan forgatva a felvevőgép karját, megörökítette az egyre naggyobbodó mozdonyt, a ki- és beszálló embereket, egyaránt tarthatta ezt filmdokumentumnak és oktatási anyagnak: ilyen a vonat érkezése. A harmincas években már kultúrfilmek özöne árasztotta el az európai országokat. *Az igazi fejlődés azonban az elmúlt másfél-két évtizedre esett.* Rájötték, hogy nem az oktató-illusztráló módszer az igazán hatásos, hanem az, amikor igénybe veszik a *művészet eszközeit* a természet titkainak bemutatására.

A *Nyitány* iskolapéldája ennek a módszernek. Nagyszerű fényképezés, vágás, a zene szerkezeti felhasználása eredményezte, hogy maradandó művészi élményünk legyen az élet keletkezéséről. Hasonlóképpen emlékeztet részleteket találhattunk *Kolányi Agoston Örök megújulás*-ában, amely mintegy összefoglalója is volt korábbi, hasonló témájú rövidfilmjeinek.

Nem véletlen, hogy mind a két téma az életten, a biológia köréből való. Ahhoz, hogy egy tudományágat hatástanosan népszerűsíteni lehessen, *élnie, virágoznia kell ennek a tudománynak.* Megmerevedett álláspontokat, üres sémákat nem lehet a művészet eszközeivel sem feloldani. A MAFILM népszerű-tudományos stúdiója ezt az alapigazságot ismertette fel — rendezők hajlamainak is engedve —, mikor *elsősorban a biológia,*

Már nemcsak „Nyitány“

az esztétika és a lélektan tudománya felé orientálódik.

Most például egy olyan filmet forgatnak, ami — ha sikerül — méltó folytatása lehet az eddigi kitűnő filmeknek. Témaválasztása szokatlan, de teljesen logikus: *az emberi test esztétikája.* Logikus, mert külső arányaiban, formáinak harmóniájában már régóta felfedezték az emberi test szépségét; elég talán a klasszikus görög szobrokra utalni. Na de mi van belül? Sár, betegség, gusztustalanság, vér, legalábbis így gondolunk gyakran testünkre, s ebben bizonyára annak az egyházi szemléletnek a nyomai is megtalálhatók, amely a testet bűnös léttartozéknak tekintette csak. Az orvosi könyvek viszont rendszerint a betegség, a kóros elváltozások és így az elmúlás csöppét sem vidám nézőszempontjából közelítették a testhez. Pedig az egészséges emberi test arányaiban, színeiben, csodálatos formagazdagságával belül is lehet nagyon szép. Ezt próbálja majd bizonyítani a már említett készülő új filmjében Szabó D. Pál rendező, aki a népszerű-tudományos műfaj elmaradhatatlannak tetsző kellékeiről, a magyarázó szövegről is teljesen lemond. A kísérőzene és a kiválasztott színek nemcsak élvezhetőbbé, hanem érthetőbbé is teszik a látványt. Más szín-háttér és más típusú muzsika kíséri például a csontrendszer alapelemeit bemutató mikroszkópikus felvételeket és más az idegrendszert ábrázoló képeket. Egy kőszobor és egy élő női akt lesz a kiinduló pont, hogy a test belső tájainak térképén is felfedezzük a látvány szépségének érzelmeit.

Az esztétika, a más művészeti ágak törvényszerűségeinek kibontására is jó lehetőségeket biztosít a filmek számára a magyar művészettörténetesek felkészültsége, esztétikusok, kritikusok munkássága. Takács Gábor egész sorozatát készítette el például a képzőművészeti kisfilmeknek. *Kompozíció a festészetben, Térábrázolás a festészetben, Színek a festészetben* volt a sorozat három darabja. A rendező most nehéz dologra vállalkozott: *a zenemű képi értelmezésére.* S könnyű dolga lett volna, ha Liszt

vagy Mendelssohn romantikus műveivel próbálkozik, ahol a zene valami történet, eseményt próbál lefesteni. Takács Gábor azonban *Bartókot* választotta, s ráadásul a *Mikrokozmosz*-t, amely eredetileg sem más, mint zenei tananyag, művészi formába öltöztetve. A *Mikrokozmosz* mégis a *humanitást hirdető gondolat nagyszerűségét* példázza. Takács Gábor ebből indult ki, ezt a gondolatot próbálta képben kifejezni. Hat, kis — önálló filmjelenetben jeleníti meg az élettelen természet, az élő anyag, az ember, s az emberi fogalom megszületése gondolatát. És mindezt Bartók zenéjére! Lehet, hogy nem mind-egyik kis etűd felel meg igazán a kiválasztott zenei résznek, a próbálkozás újszerűsége és sokat sejtető lehetőségei azonban így is

nyilvánvalóak a kisfilmben, amit hamarosan bemutatnak...

Az a rendszeres és alapos munka, amellyel a magyar filmesek szinte körbejárják egy-egy tudományágat, a filmek kitűnő átlagszínvonalától függetlenül is nagy ismerést vált ki minden nemzetközi találkozón. Nyugaton és Keleten is a népszerű-tudományos filmgyártás egyik *legjelentősebb központjának* tartják a budapesti stúdiót. A díjak és az elismerések sem maradnak el, de ami a legfontosabb, s amiért a *Nyitány* példáját idéztük: *a közönség ma már szívesen fogadja, — még ha várnia is kell tizenöt percet a játékfilmből, amelyért megváltotta jegyét — a tudományt népszerűsítő kisfilmeket.*

Bernáth László

Varsányi Péter versei

Anyám

Ráncosra marták petrólámpás éjek. Robotban élte szürke napjait. Cseléd volt — mint más — s az úri szeszélyek nagygyá növelték gondját, bajait.

A rideg szavak sújtották mint ostor: — hajnaltájt kelt — „Felpofozlak nagyon!”... Ez volt a bére egyik része akkor, ha az úrnő ébredt a pamlagon.

Kék eresre szívták kezét az évek, a lépcsőzés árt meggyengült szívének. — Lám mégis most járja az „oskolát”.

Esténként vaskos könyvek fölé hajol, közben rámpillant a pápaszem alól... E két szem már: Örökkévalóság.

Apám

Ki tudja mennyi szoba csendje őrt?... és mennyi lélek mélyén élt neve, ki holt anyagból új és mégis ősi szepet varázsol — ez az élete! Ki tudja mennyi szerelmes ajándék hordozza munkás, eres kézenyműt, s szívét, hol ott ég az őszinte szándék, akár nyarakban a pipacs-virág. Ki tudja, hogy a magyar rónaságon hány korszója rejt üdítő vizet azoknak, akik a föld-barikádon izzadón teremtik az életet. Ki tudja mennyi kedv-varázsló kancsó csücskén csordul ki a hegyek leve, mit Ő alkotott alföldi agyagból — a derűs élet összes gyermeke.

Varga Ákos

Vénasszonyok nyara

Megjelenésükig a motorcsónak az egyetlen esemény. Agresszív magamutogatással körözi a part előtt. Hullámvérse összekocantja a hajóterem poharait, berregése durván átsap a hangszórókból áradó halk zene felett.

Ök akaratlanul kerülnek az érdeklődés középpontjába. Otthonosak és valahogy mégis idegenek ebben a környezetben. Akkor jönnek napra feledkezni, amikor mások színes blúzokba bujtatják barna idomaikat: hiszen már semmi ereje sincs a fénynek.

A pincérek tanácstalanul nézik a korlát mellé telepedő négy idős asszonyt. Találgatják: bankett lesz-e, összejutlanak-e néhány asztalt. Egyszer már volt itt ötvenéves találkozó, de arra csak kevesen jöttek el.

Mivel a kis asztaltársaság nem látszik bővülni, felveszik a rendelést:

— Tíz sajtosrudat, meg valami limonádét.

Egy darabig becsukott szemmel élvezik a késői langyos napfényt. Tudják, ez már nem perzseli fel pirosítóval élénkített petyhüdt bőrüket, de visszaad valamit a nyár melegeiből. S a folyó is — amilyen meg el-sziklik egy-egy csónak — ilyenkor hozza a legtöbb illatot. Csipős rózsefüstöt, száradó széna szagát, meg erős gyümölcsöket a túlparti kertekből.

— Melyik őszibarackot tesztitek? Azt a zöld magbaválót? — kérdezi egyikük csak úgy lehunytt szemmel. S észre sem veszi, hogy szalciós, cukros receptje ott lebeg az asztalok felett. Ezt az emelt hangot szokta meg. Az öreg fül csak az erősebb nyomatókú szavakat fogja fel.

Szavaik elől nem lehet kitérni. El-elmosódva, felerősödve hullámanak végig a fedélzeten. Elterelik a figyelmet az újság sorairól, belopakodnak a csendes beszélgetésebe.

— Holnap kimegyek a temetőbe. Kifizetem az október—november—decembert.

— Már most?

— Mindig előre fizetek. Három hónapot... Csak szél ne legyen.

A partmenti rezdülékeny fákát nézik. De ahogy tekintették a napfényben fürdő lombokon ragad, elárulják: gondolatban meszebb járnak. Négyen négyfelé.

A dallamot önkéntelenül veszik át. Dúdolni kezdik a hangszóróból felröppenő melódiát. Csak akkor zökkennek vissza, amikor egyikük a szöveget is megtalálja:

— Hangulat, egy mámoros kis hangulat... Mi is ez? Olyan ismerős.

— Hangulat? Hol van az már!

— Meg a mámor!

A leplezetlen sóhajok közé gyöngye, csiklandós nevetés vegyül. Talán egy emlék feltörő utóíze.

Azután a csillámló vízen feledkeznek. A nagyrítján fel-feltűnő kajakokon.

— Szép sport.

— Fiúknak. De így párosával! Csak addig élveznek, míg szem elől tűnnek. Ezeknek nem a víz, hanem a bokros part a fontos.

— Miért? Ez a divat. Ágika mesélt egy házibuliról. Amiket mostanában rendeznek. Azon például csupa párok voltak. És volt egy szoba, ahova időnként bementek. De csak ketten... Gondoljátok el!

A kuncogást nehéz visszafojtani. Akaratlanul röpken fel. Nem úgy, mint Honthy Hanna kiszámított kacarászása a rádióban. Igaz, nekik az is tetszik.

— Nem tudom, honnan veszik ezeket a lemezeket. Mind ismerős... A „Kis Petrov”-at várom. Valamikor ezzel lehetett levenni a lábamról...

— Rég volt — csúszik ki egyikük száján olyan hangsúllyal, amiben benne van: kár is róla beszélni.

— De szép volt — dacol az emlék.

— Ami volt, az soha nem jön vissza.

Mintha csak erre a végzősára várt volna, felcsendül a dal: „Hol van az a nyár, hol a régi szerelem...”

Dúdolják. Félhangon, hangtalanul. Egyikük a szöveget mondja. A másik énekelte is: de reszkető, vékony hangja nem találkozik a dallammal. Legmélyebbre a feketeruhás merül. Száját csücsöríti, mintha füttylne. Észre sem veszi, hogy ajkát — melyen összeropcedezett a bátortalanul felrakott, divatjamúlt rúzsreteg — nem hagyja el hang.

— Na, hol van? — kérdi valamelyikük a szám végén.

— Megértük, hogy már nem is emlékezünk rá — mondja a feketeruhás egy belülről fakadó keserű mosollyal.

Csend telepszik közéjük. A messzire futás csendje. Évtizedekben lábálnak vissza. Csak tudatlanul babráló mozdulataik (az asztalkendőt gyűrgető, poharat nap elé emelő, vízbe morzsát szóró ujjak játéka) maradnak a fedélzeten.

— Esetleg feketét, vagy fagyaltot? — tör rájuk a pincér.

— Fagyaltot?... Nem, nem, az hideg nekünk. Talán egy feketét... Vagy inkább sört?

— Délelőtt feketét, délután sört szoktam inni... A sörtől lehet aludni.

— Hát akkor sört... Ti nem kértétek!...

Kettőt. Olyan kicsivel...

— Piccolóval.

— Az ebéd kíváncsátja. Nagyon sós volt a kacska.

— Holnap hol esztek?

— Vasárnap? Amíg tart a jó idő, kiülünk az ernyők alá. Jó rántott széletet csinálnak.

— Nem kell mosogatni, takarítani. Nekünk mindig élvezni az időt. Holnap is szeretnénk temetőbe menni, meg misére is. De a kettő nem megy együtt. Pedig a kis pátert szerettem volna meghallgatni.

— A fiam is szereti. Mert hívó és nagyon intelligens.

— Ha jól tudom, a felesége református. Hogy bírják így?

— Miért? Én is református vagyok és én csinálom a legszebb oltárterítőket. Sőt, mióta szegény Gyuluská meghalt, minden este elmondom érte az üdvözlőgyert.

A pincér figyelmesen megtörlti a poharak alját, s úgy állítja az asztalra, hogy a nap átesillanjon az aranyárga italon:

— Szép habja van. Friss csapolás — mondja.

— Kedves gyerek.

— Biztos egyetemista.

— Ilyenkor mind ezek szolgáltnak fel — találnak végre ismét olyan témát, amibe mindannyian telefonódhatnak. — Kell nekik a pénz.

— Van ösztöndíjuk, meg otthonról is kapnak...

— Nem is arra... Ruhára, meg szórakozásra.

— Utazni.

A mai fiataloknak más az életideáljuk. Nem kell föld, ház, drága berendezés. Elég egy rekami, egy televízió, egy kávéfőző... Inkább látni akarnak mindent. Olaszországot, Párizst, Londont.

— Nekik van igazuk. Nem akarnak vak-sin kuporgatni. Mint szomszédunkban az a házaspár. Se gyerekük, se barátjuk. Az asszony... Nem is tudom megmutatni milyen széles. Tegnap is, este tízkor ott áll óriási viszeres lábaival egy kétágú letrá te-tején, ahol már fok sincs, és pemzlivel a plafont meszeli. Máskor nem jut hozzá. Egész nap a hordókat tömi. Rakja a savanyúságot. Az egész ház, az egész udvar csupa hordó. Sokat keresnek vele. Több mint százecrűk van a takarékban. De más örömeik sincs, csak az evés. Esznek amennyit bírnak. A férfi időnként leissza magát. Akkor 24 óráig fekszik. Azt mondják: a reumája bántja. Egyszer ott üti meg a guta őket a savanyúságos hordók között.

— És talán ki sem tették a lábukat ebből a városból.

— Ezért mondom, hogy a fiataloknak igazuk van. Pincéreskednek egy darabig, és ha valamennyit összeszedtek, motorra ülnek. Akár egy nap alatt a tengerrel lehetnek.

— Ágikának mégsem kellett volna el-mennie. Most mit mondanak az ismerősök: egy fiúval motorozgatott idegen országutakon.

— Láthatják. Hazajött, nem lett semmi baja. Különben is azt meséli, csupa nővel van teli az Adria. Német lányok egész Dalmáciát végigkalandozták. Hármassával, négyesével egy-egy kocsiában.

— Már ti is ezt a kalandozást emlegettétek? Az a szerencsétlen Béla is azt mondja: eljött az új „kalandozások kora”. Gondoljátok el, odaállt vízumért azzal a rokkant lábával.